

SANDHEDEN KOMMER FØR ELLER SENERE FOR EN DAG

En historikers perspektiv på ufejlbarlighedsstriden

Professor, ph.d. Ben Witherington III

Denne artikel er en oversættelse af et manuskript til en plenumforelæsning holdt ved Evangelical Theological Society's 65. årlige møde den 21. november 2013 i Baltimore, Maryland, USA. Artiklen blev publiceret første gang i *Journal of the Evangelical Theological Society* i 2014. Den er oversat ved Birger Petterson, Ringkøbing.

Introduktion

Alt for længe og i alt for mange kredse har debatten om Skriftens ufejlbarlighed foregået i, hvad jeg vil kalde et historisk vakuum. Hermed mener jeg, at Det Nye Testaments græske teksts historie (og jeg begrænser mig til drøftelsen af Det Nye Testaments ufejlbarlighed), det historiske aspekt af den nytestamentlige kanondannelse og endog den historiske forståelse af, hvad udtryk som 'Guds Ord' og 'Skrifterne' betød i den nytestamentlige periode, er blevet ignoreret eller i det mindste forsømt. I denne fremstilling har jeg i sinde at træde et skridt tilbage, tage en dyb indånding og sige noget om disse vigtige spørgsmål fra en historikers synsvinkel, for så vidt som de påvirker eller måske endog bestemmer, hvordan vi må forholde os til spørgsmålet om Skriftens sandfærdighed og pålidelighed. Først vil jeg imidlertid bringe et langt citat fra J.B. Lightfoot, min Durham-forfader og på mange måder mentor og forbillede for min doktor-vejleder C.K. Barrett. Dette stammer fra introduktionen til hans forelæsninger over Det Nye Testamente ved Cambridge i forårssemestret 1885: "Vores metode og fortolkningssystem må nødvendigvis afhænge af det syn, vi anlægger på Den Hellige Skrifts inspiration. Sådan må det være – enten bevidst eller ubevidst [...]. I et inspireret skrift er der jo to elementer – det menneskelige og det guddommelige, eller som det undertiden siges: bogstavet og ånden – og de forskellige syn, man har på læren om inspirationen afhænger af den prominens, man giver det ene eller det andet af disse elementer, og den konklusion, der drages af deres gensidige

relationer. Derfor vil det ses, at ingen tænkelig meningsnuance er udelukket, og ethvert forsøg på at klassificere disse synspunkter må være mere eller mindre fejlagtig. Men det vil være eksakt nok for vores øjeblikkelige formål groft sagt at antage en deling i tre kategorier – i den første af disse får det guddommelige element for eksklusiv en plads, i den anden får den menneskelige handlen for fremtrædende en plads; i det tredje og eneste adækvate syn på inspirationen anerkendes disse elementer i deres rette sfære og kombineres harmonisk. Det første af disse synspunkter er irrationelt, det andet er rationalistisk, det tredje er alene i overensstemmelse med den højeste fornuft såvel som med den dybeste tro.”¹ Han fortsætter: “Den frygtssomhed, som viger tilbage fra at applicere den moderne videnskab eller forskning på fortolkningen af Den Hellige Skrift, røber et højst uværdigt syn på dens beskaffenhed. Hvis Skrifterne virkelig er sande, må de være i overensstemmelse med ethvert sandt princip af enhver art. Det er en forkert anvendelse af sådanne principper og det hovmod, som presser dem for langt, som vi må protestere imod. Det er ikke for meget kundskab, men for lidt kundskab, der er farligt – her såvel som andre steder. Af videnskabens og forskningens fulde lys har vi intet at frygte.” Endnu et citat – denne gang fra J.D.G. Dunn, der kommenterede Lightfoots synspunkter på denne sag – vil være relevant i denne sammenhæng: “Kristendommen er en religion, hvis sandhedskrav er uløseligt forbundet med en periode i historien for næsten tyve århundreder siden. Den kan ikke undvære den historiske undersøgelse, og hvis den løsriver sig fra sine grundtekster, bringer den sit eget liv i fare.”²

I. Er dette stor ståhej for ikke ret meget – en øvelse i ørkesløshed?

Jeg tvivler på, at nogen bibelforsker kan have seriøse indvendinger mod dette udsagn: “Vi har simpelthen ikke og ved ikke præcist, hvad der stod i de originale, første eksemplarer af noget af de nytestamentlige skrifter.” Vi kan måske med overbevisning tale om procentdele, som min gamle mentor Bruce Metzger plejede at gøre – om at have noget i retning af 90 procents sikkerhed for, hvordan originalteksten så ud i 90 procent af tilfældene, men selv da involverer tekstkritik naturligvis tusindvis af beslutninger om tusindvis af varianter, selv når vi er temmelig sikre på, hvad der var den tidligste eller bedste læsning af dette eller hint vers. Men for en lære om *hele* Skriftens ufejlbarlighed er dette naturligvis ikke godt nok.³ Selv om vi begrænser termen ‘ufejlbarlighed’ til Det Nye Testaments substans eller emne, er der stadig steder i det græske Ny Testamente, hvor spørgsmål af historisk, teologisk eller etisk vigtighed påvirkes af den ene eller den anden tekstvariant. Ville det ikke i det store og hele være bedre at holde sig til at tale om Skriftens sandfærdighed eller troværdighed snarere end at bruge en term som ufejlbarlighed, som i det mindste for de fleste mennesker i det 21. århundrede giver associationer om en form for præcision i teksten, som vi ikke i øjeblikket kan garantere for i hvert enkelt tilfælde?

Jeg var i færd med at læse den fremragende nye bog udgivet i Oxford *The Early Text of the New Testament* (2012) og blev temmelig deprimeret over at læse artiklen af Peter Head om Markusevangeliets tekstmæssige forfatning. Vi har lige nøjagtig én vigtig papyrus til denne tekst, som kunne være ældre end det tredje århundrede, den berømte Chester Beatty-papyrus, som kun inkluderer noget af Markus (side 45), og selv da har eksperterne konkluderet, at den skriver, der udførte side 45, snarere opererede i en slags

modus, som kunne kaldes 'budskabet' eller 'stemmen', hvor han oversatte begreb for begreb frem for at foretage en bogstavelig kopiering af en tidligere original. Resultatet er, at vi ikke er meget bedre stillet end de berømte kodekser fra det fjerde århundrede, når det drejer sig om den oprindelige tekst til Markusevangeliet, som for øvrigt ikke inkluderer den lange slutning på evangeliet.

Jeg er imidlertid opmuntret af den kendsgerning, at vi hele tiden bliver ved med at opdage flere og flere og ældre og ældre fragmenter af det græske Ny Testamente, og at vi på forskellige punkter kommer tættere på de egenhændige manuskripter. Der gøres fremskridt inden for det historiske arbejde med at etablere originalteksten, og der er brug for, at arbejdet fortsætter. Jeg må imidlertid erkende, at jeg er bedrøvet over, at der ikke er flere af Daniel Wallaces og Michael Holmes' slags i vores evangelikale rækker, og at vi har overladt det tekstkritiske beskidte arbejde til folk som Bart Ehrman. Som det nogle gange er blevet sagt: 'Den slags burde ikke forekomme.'

I sin visdom valgte Gud ikke at gøre, som Joseph Smith hævdede, at englen Moroni gjorde med hensyn til Mormons Bog – nemlig at lade originale guldavler falde ned fra himlen med de bibelske egenhændige manuskripter på dem.

Nogle har endog ment, at grunden til, at Den Almægtige ikke gjorde dette, var for at undgå bibliolatri – dyrkelse af en perfekt bog. Hvis det var Guds hensigt, er jeg bange for, at det mislykkedes. Jeg er i løbet af mit liv stødt på mange fundamentalister i Sydstaterne, som regelmæssigt og gladeligt begår 'translationolatri', når det drejer sig om gode, gamle King James (engelsk bibeloversættelse fra 1611). Et af mine yndlingseksempler fra bjergegnene i min hjemstat North Carolina er en kirke, der har et skilt med teksten: 'En kristen menighed, der praktiserer fuldstændig neddykning, prædiker udelukkende ud fra King James, er dispensationalistisk og tager på slanger med deres hænder.' Ja, i det mindste ved man, hvad der venter en, hvis man går ind ad dette etablisements døre. Jeg må indrømme, at jeg har tøvet med at gøre det.

Så til syvende og sidst vil mange se hele debatten om ufejlbarlighed som en blindgyde, og som stor ståhej for noget, vi ikke har – originalteksten til det græske Ny Testamente. Hvordan kan man fastslå ufejlbarligheden af en tekst, som til at begynde med er tekstmæssig usikker mange steder? Det vil mange gerne vide.

Nogle vil måske undre sig over, at jeg ikke mener, at denne diskussion er totalt frugtesløs, for, som Metzger siger, selv med alle de tekstvarianter, der findes, er der i virkeligheden meget få steder, hvor der er alvorlig tvivl om et *vigtigt* teologisk eller historisk eller etisk spørgsmål med hensyn til de nytestamentlige forfatters synspunkter.⁴ Det er her, jeg finder Ehrmans argumenter i bøger som *Misquoting Jesus* ikke blot misvisende, men som et forsøg på *bevidst* at problematisere tingene for intetanende mennesker, der ikke er eksperter og som med glæde vil modtage budskabet om, at der er noget galt med Bibelen. Som jeg har sagt, når jeg har debatteret med Ehrman og anmeldt Ehrmans mange bøger, så betyder det jo i virkeligheden ikke noget, at teksten i nogle vers i Første Johannesbrev kapitel fem er tvivlsomme med hensyn til forestillingen om treenigheden, når man kan finde tanken om en trefoldig personlig Gud andre steder i Det Nye Testamente, som ikke er tekstmæssigt tvivlsomme.

Ikke desto mindre må skråsikre påstande om de oprindelige egenhændige manuskripters ufejlbarlighed modereres i erkendelse af, at vi ikke ved, hvad der stod i de oprinde-

lige tekster, og eftersom ufejlbarlighed drejer sig om præcision og nøjagtighed, er denne kendsgerning betydningsfuld. Den Gud, der kunne give os en fuldkommen bibelsk tekst, kunne også have bevaret den tekst fuldkomment, indtil den blev kanoniseret. Af en eller anden grund valgte Gud ikke at gøre det sidste, uanset hvad vi måtte mene om det første.

II. Kanonisk bevidsthed er ikke tilstrækkelig historisk i sit væsen

En af de ting, jeg som historiker finder mest foruroligende ved de sædvanlige debatter i evangelikale kredse om Bibelens ufejlbarlighed, er, at det er en *ex post facto*-debat. Hermed mener jeg, at det er en debat om noget, som i virkeligheden ikke fandtes som en samling før det fjerde århundrede, nemlig den nytestamentlige kanon med dens 27 bøger. Det kan være udmærket at gå omkring og vifte med banneret *sola scriptura*, men når alt kommer til alt, så var det en rodet proces at samle de skrifter, som vi har i dag, efter talrige debatter i løbet af den kristne æras første fire århundreder, og nogle af de skrifter, vi i dag finder i Det Nye Testamente, slap kun lige akkurat ind. Jeg tror faktisk, at Metzger har ret i, at det ikke så meget var kirken, som fastlagde kanon (i hvilket tilfælde kirken og ikke Skrifterne ville være den endelige autoritet), men at kirken til sidst *anerkendte* kanon under ledelse af Helligånden. Men selv hvis dette er sandt, vil jeg som historiker insistere på, at *teksten bestemmer kanon, ikke omvendt*. Dermed mener jeg ikke blot, at det kun er den oprindelige og ældste tekst til det græske Ny Testamente, der burde være i vores kanon (i hvilket tilfælde vi efter al sandsynlighed bliver nødt til at opgive den formodede skriftmæssige beskaffenhed af Mark 16,9-20). Jeg mener også, at spørgsmålet om ufejlbarlighed *ikke først og fremmest burde dreje sig om, hvorvidt noget står i kanon, men om det er sandt!*

Derfor har jeg forsøgt at opstille en taksonomi i min bog *The Living Word of God*, hvor vi simpelthen skelner mellem 'Guds Ord', 'Skriften' og Det Nye Testaments kanon. Disse tre udtryk refererer ikke til præcis det samme, og det er kun de første to, vi støder på i Det Nye Testamente selv. Som historiker vil jeg insistere på, at vores syn på inspiration, autoritet og Skriften først og fremmest må *være baseret på, hvad Bibelen selv fortæller os om sådanne disse ting*. Ja, som overbevist protestant vil jeg insistere på dette princip. I de fleste tilfælde var der et talt Guds Ord, før der var skriftlig form af det Ord, og længe før der var en nytestamentlig kanon. Nogle få eksempler skulle være nok til at vise, hvad jeg mener.

Hvis man undersøger udtrykket $\acute{\alpha}\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma\ \tau\omicron\upsilon\ \theta\epsilon\omicron\upsilon$ i Det Nye Testamente, opdager man snart, at udtrykket ingen steder og på intet tidspunkt refererer til en tekst! I de fleste tilfælde refererer det til den mundtlige forkyndelse af Guds inspirerede ord og især refererer det til, hvad vi kalder evangeliet. Et par steder refererer det til Guds Søn selv (nemlig i Joh 1 og sandsynligvis i Johannes' Åbenbaring). Lad mig illustrere det første.

I 1 Thess 2,13 siger Paulus: "Derfor takker vi også Gud uophørligt. For da I modtog Guds ord, som I hørte af os, tog I ikke imod det som menneskeord, men som det, det i sandhed er, Guds ord, og det virker i jer, som tro." Der er tydeligvis tale om et *hørt* ord, som siges at være ikke blot menneskeligt i sit væsen, men også guddommeligt. Det samme kan siges om udtrykket *Guds Ord* i Hebr 4,12, hvor vi hører, at Ordet er virksomt og trænger igennem til menneskets indre. Forfatteren taler ikke om at spise en bogrulle, ikke engang om at se en. Han henviser til det talte ord. Vi kunne fortsætte med at påpege,

at udtrykket *Guds Ord*, som mærkeligt nok siges at 'vokse' i Apostlenes Gerninger (og Lukas taler ikke om udvidelsen af kanon), igen refererer til et mundtligt forkyndt og hørt inspireret budskab. Intet mere og intet mindre. Dette er næppe overraskende, da alle de nytestamentlige kulturer i det store og hele var mundtlige kulturer, ikke tekstkulturer. Og vi ville gøre vel i at spørge: Hvilken funktion har helligtekster i en overvejende mundtlig kultur? Men det må vi tage op en anden gang.

Så til trods for vores anakronistiske praksis med at kalde Bibelens tekst for *Guds Ord til Guds folk* siger Det Nye Testaments forfattere, at det udtryk først og fremmest refererer til den mundtlige forkyndelse, og for dem kunne det ikke referere til den nytestamentlige kanon, eftersom denne ikke eksisterede i den nytestamentlige æra og ikke engang – så vidt vi kan se – ved afslutningen af den æra (hvis vi taler om alle 27 bøger). Alt for ofte er der sket det i ufejlbarlighedsdebatten, at *det historiske aspekt af processen fra Guds Ord til helligtekst til kanon er blevet ignoreret eller simpelthen benægtet*, og man har antaget, at kanonbevidsthed er det samme som Guds Ord-bevidsthed. Sådan var det ikke i den nytestamentlige æra.

Jeg er overbevist om, at vi i den gamle debat om, hvorvidt de forskellige nytestamentlige forfattere selv troede, at de talte inspirerede ord fra Gud eller ej, kan besvare det med et tillidsfuldt 'ja' i det mindste ud fra det materiale, som Paulus og måske også forfatterne til Hebræerbrevet og Første og Andet Petersbrev præsenterer os for. Paulus troede, at han forkyndte noget, som næppe blot var et spørgsmål om menneskelige meninger, heller ikke hans egne menneskelige meninger. Det var heller ikke blot et spørgsmål om hellig tradition. Nej, det var et ord fra Gud, i dette tilfælde evangeliet om Jesus. Vi kunne også drøfte, hvorfor Paulus i 1 Kor 14 siger, at han er inspireret, en profet, og at han også taler Guds Ord. Ja, der er i det mindste i nogle tilfælde et stærkt historisk belæg for, at disse tidlige kristne mente, at de forkyndte et inspireret, guddommeligt Guds Ord-budskab. Og hvis det forholder sig sådan, er der blot et lille skridt herfra til at tro, at det, som man skriver i et brev til dem, der er blevet omvendt ved ens forkyndelse, også er et Ord fra Gud og ikke blot Paulus' meninger. Det mundtlige er imidlertid det primære, dets tekstmæssige nedfældning er sekundær.

Når de nytestamentlige forfattere henviser til en allerede eksisterende bibelsk tekst, refererer de altid, eller næsten uden undtagelse, til det, vi kalder Det Gamle Testamente. Dette gælder naturligvis især tilfælde som det berømte vers i 2 Tim 3,16: *Ethvert skrift er indblæst af Gud*, og vi må gå ud fra, at det henviser til tredelingen af Skriften i Torahen, Profeterne og Skrifterne, og om end der stadig var debat om noget af den seneste del af det korpus, synes den gammeltestamentlige kanonproces i det store og hele at være afsluttet på den tid, Pastoralbrevene blev skrevet.⁵

Også med et historisk udgangspunkt var termen *en nytestamentlig kristen* vist lige så meget et oxymoron som udtrykket *Microsoft Works*. Helt fra begyndelsen tog de nytestamentlige forfattere Det Gamle Testamente til sig som deres skriftlige Skrifter. Det kan også påvises, at de faktisk altid og overalt refererer til indholdet af de samme 39 bøger, som vi nu kalder Det Gamle Testamente. Selv citatet af Enok i Judas' Brev er ikke en undtagelse fra denne regel. Alt, hvad Judas siger, er, at profeten Enok (ikke bogen) talte et inspireret ord, som han tror er sandt. Hver eneste gang vi i Det Nye Testamente har udtrykkene *Gud siger*, *der står skrevet* eller lignende, refereres der til en eller anden

gammeltestamentlig tekst, *som vi kan identificere*. Der var med andre ord ikke frit slag for Det Gamle Testaments kanon i den nytestamentlige æra, selv om nogle få bøger fra Skrifterne stadig var omdiskuterede. Hvad Det Nye Testaments kanon angår, måtte denne vente nogle århundreder.

III. Hvordan bør ufejlbarlighedsdebatten udformes i lyset af historien?

I sin fremragende bog *The Evangelical Moment* har Ken Collins med rette mindet os om, hvad den moderne debat om ufejlbarlighed er – netop en moderne debat om ufejlbarlighed i det store og hele fremkaldt af blandt andet de fundamentalistiske-modernistiske polemikker i begyndelsen af det tyvende århundrede. Den moderne debat har på en anakronistisk måde været kendetegnet af *modernistiske* synspunkter på historien, synspunkter som tvinges ned over bibelteksten. Jeg vil sent glemme, at mens jeg var på Gordon-Conwell Seminary og Harold Lindsell var medlem af bestyrelsen, blev bogen *The Battle for the Bible* obligatorisk læsning. Lindsell hævdede at være historiker (hans område var dog ikke den bibelske periode), og vi blev trakteret med argumenter som for eksempel, at for at få de forskellige beskrivelser af Peters fornægtelse af Kristus og af den galende hane til at stemme overens måtte man nødvendigvis konkludere, at Peter fornægtede Kristus seks gange – noget som ingen bibelsk beskrivelse af begivenheden så meget som antyder! Det var oplagt, at der var noget galt med en harmonisering af Skriften, som førte til en konklusion, som ingen af evangelisterne kunne siges at støtte i deres beretning om begivenheden!⁶

Dette eksempel viser, hvad der sker, når man undlader at studere skrifterne i lyset af deres kontekst – i dette tilfælde deres antikke historiske kontekst. De nytestamentlige forfattere tilpassede ikke deres skrifter til moderne begreber om historisk præcision. De fulgte derimod deres egen tids accepterede konventioner og fortalte sandheden om deres emne på en måde, der ville ramme plet i deres oprindelige kontekst og for deres oprindelige publikum. Harold Lindsells klassiske fejltrin blev vand på min mølle, når jeg har lært mine studerende, at *en tekst uden en historisk kontekst blot er et påskud for hvad som helst, man vil have den til at betyde*. Man gør stadig vel i at huske på denne kendsgerning. Jeg anser det for et aksiom, at enhver drøftelse i dag af Skriftens ufejlbarlighed må begynde med de irreduktible historiske kendsgerninger. Den bør ikke have sit udgangspunkt i systematisk teologi eller filosofi eller ræsonnementer baserede på, hvad der anses for teologisk sandt om (1) Guds væsen, (2) Guds tale, eller (3) hvordan Gud *må have* gjort tingene for at frembringe en sandfærdig og troværdig Skrift. Nej. For en historisk religion som kristendommen må historien og historiens kendsgerninger være det primære, også når vi beskæftiger os med spørgsmålet om Skriftens natur og autoritet.

Sagt på en anden måde: *Intet kan være teologisk sandt om Bibelen, som er historisk falsk, når vi taler om noget, hvor historien og teologien krydser hinanden.*⁷ Som Paulus formulerer det: Hvis Kristus ikke er opstået, så er vi stadig i vore synder. Historien er vigtig, altid vigtig, for en historisk-baseret religion som kristendommen, og dette gælder også, når vi beskæftiger os med Det Nye Testaments historiske oprindelse og karakter.

Så når man tager historien i betragtning, mener jeg, at det er langt mere frugtbart at tale om Skriftens sandfærdige og troværdige og gavnlige karakter (se 2 Tim 3,16) end med tusindvis af forbehold at bruge en negativ term som ufejlbarlighed. Selv om vi

begrænser termen til 'ufejlbarlig i alt, hvad den intenderer at hævde eller lære', vil to mennesker ikke have den samme definition af, hvad der tæller som fejl. For eksempel er der forskellige eksempler på løgne i Bibelen. Selvfølgelig vil vi jo ikke sige, at de løgne er sande. Det meste, man kan sige, er: 'Det er en sandfærdig præsentation af en løgn.' Det er netop derfor, vi behøver forbehold som 'sandfærdig og troværdig' i alt, hvad den lærer eller intenderer at hævde.⁸

Jeg er fuldstændig tilfreds med at bruge denne formulering, men så er spørgsmålet: Hvilke emner ønsker Skriftens guddommelige forfatter, når han taler gennem forskellige menneskelige kanaler, at belære os om? Også her – ligesom med definitionen af 'fejl' – vil evangelikale, der har samme tillid til Skriften, være uenige. Efter min mening ønsker Skriften at belære os om tre hovedemner: (1) historie, (2) teologi og (3) etik. Sagt på en anden måde intenderer Skriften at undervise os om Gud, om os selv og Guds interaktion med sit folk i tid og rum. Bibelen er ikke en historisk skildring af alle folk eller alle emner. Den er ikke en videnskabelig lærebog downloaded til et desorienteret folk i den førvidenskabelige æra. Den var et ord, der ramte plet for dens oprindelige publikum, og den er stadig et ord, der rammer plet i dag.

Vi må respektere tekstens historiske bundethed, hvad enten vi bryder os om det eller ej. Vi må udføre vort detaljerede kontekstuelle studium og eksegeese af teksten, inden vi går over til applikationer og implikationer for vores egen tid. Udgangspunktet må være tekstens historiske karakter og bundethed.

Hvad teksten betød, da den oprindeligt inspirerede forfatter sagde eller skrev den, er, hvad teksten stadig betyder i dag. Meningen har ikke ændret sig, selv om dens applikationer ændrer sig i enhver ny æra. Det er ikke op til os at fortælle teksten, hvad den må betyde. Vi er ikke den bibelske teksts meningsskabere. Det er vores opgave at opdage den mening, der i forvejen er indlejret i de bibelske tekster. Det er ikke vores opgave at være aktive læsere i et eller andet narcissistisk projekt, som retfærdiggør formuleringer som 'teksten betyder, hvad den betyder for mig'. Det er et listigt kneb og en måde, hvorpå man kan undgå at underkaste sig Skriftens autoritet.

Det er muligt, at de umiddelbart foregående bemærkninger ikke vækker begejstring blandt postmoderne mennesker, der er opsat på en mere gnostisk eller åndelig læsning af Bibelen, som alt for ofte involverer, at man læser noget ind i teksten, som ikke er der. Disse ord virker måske forældede, men det rører mig ikke. De er sandheden om Sandheden. Hvad vi ikke har brug for i en tid med bibelsk analfabetisme, er flere selvcentrerede, narcissistiske læsninger af Skriften. Hvad vi derimod har brug for, er at give agt på og stille os under Guds levende ord og underkaste os dets autoritet.

IV. Var kanon en fuser?

Dette fører derefter til en drøftelse af såkaldt *canonical criticism* og *canonical theology*. Jeg er ikke på nogen måde modstander af arbejdet med nytestamentlig teologi eller gammeltestamentlig teologi og heller ikke af bibelsk teologi, men hvad det sidste angår, må jeg spørge: Hvem kan magte en sådan opgave? Hvem er ekspert nok i hele Bibelen og er parat til at formulere en ret bibelteologi på grundlag af helheden? Jeg kender ingen, der kan gøre det, og det var med nogen bæven, at jeg brugte otte år af mit liv på at arbejde på

The Indelible Image, hvor jeg forsøgte at studere både teologien og etikken hos de enkelte vidner i Det Nye Testamente.⁹

Som historiker er mit store problem med *canonical criticism*, i det mindste sådan som den undertiden er blevet praktiseret af nogle af Brevard Childs' efterkommere, at den er blevet et antihistorisk eller uhistorisk forehavende. Hermed mener jeg, at det uden argumentation antages, at vi kan sammenligne og kombinere bibelske tekster i vore mentale blendere igen og igen uden hensyn til deres historiske og oprindelige kontekst. Den eneste kontekst, vi tilsyneladende behøver, er kanon selv, som for øvrigt er en *litterær kontekst*. Og hvad der er endnu værre: Der er alvorlige historiske problemer med den antagelse, at samlingen af kanon i det fjerde århundrede var noget afgørende nyt, hvorved der blev skabt en bibel.

Her er problemet. Alle bøgerne i Det Nye Testamente blev skrevet i den nytestamentlige periode. De blev skrevet af apostoliske skikkelser, deres medarbejdere og andre øjenvidner. Vi taler faktisk om, at Det Nye Testamente blev skrevet af en temmelig snæver kreds af personer – Paulus, Lukas, Peter, Hebræerbrevets forfatter, Markus, yndlingsdisciplen, Johannes af Patmos, Matthæus (og fæller), Jesu brødre (Jakob og Judas) og samleren af Andet Peterbrevs kildemateriale. Vi taler sandsynligvis ikke om pseudepigrapher i Det Nye Testamente. Jeg mener, at Bart Ehrmans to seneste bomber har tilintetgjort den teori, at pseudepigrafien var en kendt, anerkendt, accepteret og moralsk uangribelig litterær praksis. Efter min mening har vi ingen af den slags skrifter i Det Nye Testamente. De skrifter, vi har, er ærlige i spørgsmålet om forfatterskab og føler sig ikke tvunget til at påberåbe sig en apostolisk forfatter, når skriftet ikke var skrevet af en sådan person (se fx Hebræerbrevet eller endog Første Johannesbrev, som er anonyme skrifter).

Hvad der er endnu vigtigere: Disse skrifter var Guds sandfærdige Ord, længe før der var en kanon. Kanoniseringen af disse bøger gjorde dem ikke til Guds Ord eller hellig Skrift. Det gjorde dem simpelthen til en samling skrifter, der var godkendt og anerkendt af kirken i både øst og vest. Det er ikke et tilfælde; tværtimod er det et eksempel på det enestående Guds forsyn, at de eneste bøger, som endte med at komme med i den nytestamentlige kanon, var de bøger, der opfyldte kriterierne – ikke blot ved at være fra den nytestamentlige periode, men ved at stamme fra apostlene, øjenvidnerne, Jesu familie og deres medarbejdere. Kort sagt, kanon var ikke en fuser.

Men længe før disse bøger blev kanon, forelå de i nedskreven form som det inspirerede og inspirerende Guds Ord. Og endnu en gang: Teksten bestemmer kanon, ikke omvendt, og mere specifikt: den sandfærdige apostoliske tekst bestemte, hvad der var i kanon. Det betyder, at historien var vigtig dengang i den kanoniserende proces, og det er den også nu. Ja, den er af allerstørste vigtighed. Det er den, fordi sandheden er vigtig, især da fordi vi har en Gud, der kalder sig selv 'Sandheden' såvel som Vejen og Livet.

Bibelen er fantastisk. Det Gamle og Det Nye Testaments kanon er vidunderlige vidnesbyrd. Men før de overhovedet blev til, var der en sandfærdig Gud, som talte et sandfærdigt Ord til sine profeter, præster, konger, apostle og til sin egen Søn og hans familie. Det er sandt i langt mere end én forstand at sige: 'I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.' Det Nye Testamente er sandfærdigt og troværdigt i alt, hvad det intenderer at hævde og belære os om – og dets emner inkluderer historie, teologi og etik.

Noter

- 1 J.B. Lightfoot, introduktion til hans upublicerede 1855-forelæsning om Apostlenes Gerninger, transskriberet og citeret i B.N. Kaye og G.R. Treloar, "J.B. Lightfoot and New Testament Interpretation: An Unpublished Manuscript of 1855" i: *Durham University Journal* 82 (July 1990) 160-75, her s. 171.
- 2 J.D.G. Dunn: 'Lightfoot in Retrospect' i: *Durham University Journal*, The Lightfoot Centenary Lectures (1992) 71-94, her s. 77.
- 3 I vores plenumdrøftelse med Don Carson påpegede han, at han ikke følte sig helt tryk ved udtrykket 'ufejlbarlig i de egenhændige manuskripter', som vi jo ikke har og ikke har haft i omkring tyve århundreder. Vi gav os dog ikke til at drøfte, hvad termen 'ufejlbarlighed' appliceret på enten det græske Ny Testamente eller en nutidig oversættelse af Det Nye Testamente kunne betyde, når vi nu har et græsk Ny Testamente, hvor omkring ti procent af teksten er tekstmæssigt usikker. Dette er så meget mere værd at drøfte, som det ikke er sandt, at ingen vigtige historiske, teologiske eller etiske emner bliver berørt af disse tekstmæssige usikkerheder.
- 4 Og her vil jeg skelne mellem det, der er af stor vigtighed, og det, der blot er vigtigt. For eksempel er det vigtigt, om Det Nye Testamente hævder eller ikke hævder, at kristne – forudsat at de har tilstrækkelig tro – vil kunne tage på giftslanger eller drikke dødbringende gift, uden at det skader dem. Hvis det er sikkert, at Mark 16,9-20 ikke er en oprindelig del af Markusevangeliet, så ophører denne problematiske tekst med at være et problem. Med det, der er af stor vigtighed, mener jeg for eksempel er jomfrufødslen eller Jesu legemlige opstandelse, som attesteres i mangfoldige tekster, som ikke er tekstmæssigt tvivlsomme.
- 5 Dette kan diskuteres; og hvad dette spørgsmål angår, se min behandling af emnet og min uenighed med Lee MacDonald om det i *What's in a Word?* (Waco, TX: Baylor University Press, 2010).
- 6 Lad mig gøre det klart, at jeg ikke er imod alle forsøg på at harmonisere Skrifterne, kun forsøg, som får en eller flere bibeltekster til at sige noget, som ingen af dem siger!
- 7 Naturligvis er der teologiske sandheder, for eksempel Guds evige væsen, som ikke er sandheder med base eller grundlag i historien.
- 8 Lad mig tilføje, at jeg ikke har problemer med at tilslutte mig Gordon Conwells eller Asburys trosgrundlag, som henviser til 'ufejlbarlighed' i det, som Skriften lærer, selv om jeg langt foretrækker en positiv formulering af sagen.
- 9 I vores paneldiskussion af dette spørgsmål blev det påpeget, at nogle forskere bruger termen *bibelteologi* til at referere til udlægningen af Bibelens store teologiske temaer eller emner. Dette er rigtigt, men jeg bruger termen i en bredere betydning.

Forfatter

Ben Witherington III
 Asbury Theological Seminary
 204 N. Lexington Ave.
 Wilmore, KY 40390
 USA